

## ***In memoriam***

### **Xabier Mendiguren Bereziartu (Ezkio, 1945 - Donostia, 2023)**

**—Josu Zabaleta—**

Lehenik eta behin agur, hilberri ditugun euskaltzaleoi omen egitera etorri zareten guztioi, familiarteko, euskaltzain, agintari eta adiskide guztioi.

Joan den urriaren 2an izenburu berberaz edo antzekoz bete ziren gure arteko egunkarien lehenengo orriak, irratietako eta telebistako berri-emankizunak: «Xabier Mendiguren Bereziartu idazle eta itzultzailea hil da»; edo: «Xabier Mendiguren Bereziartu, Kontseiluko lehen idazkari nagusia, hil da». Xabier Mendigurenen bizitzako beste alderdi batzuk ere aipatzen zituzten berri-emate horietan, baina Xabierren bizitza ez da kabitzen berri-paper edo berri-emankizun batean. Ez da kabituko hala beharturik laburra izan behar duen hilberri-aipamen edo omenezko hitzalditxo honetan ere, baina ahaleginak egingo ditut haren bizitzaren alderdi aipagarrien eta eskertzekoenak hementxe iradokitzen.

Xabier Mendiguren Bereziartu —hemendik aurrera Xabier— Ezkioko Igartubeiti baserrian, gaur egun Igartubeiti Baserri Museoa denean, jaio zen 1945eko uztailaren 13an, garai horretan baserri horretako maizterrak (1985ean erosi zuten baserria) ziren Joxe Mendiguren eta Frantziska Bereziartua senar-emazteek osatu zuten familian.

Hamar urte bete berritan pasiotarren seminaria joan zen, garai hartan beste mutiko asko bezala, apaiz-ikasketak egiteko asmoz. «Urte hartan kartoizko maleta eskuan zuela Gabiriara iritsitako ikasle berrien artean nengoen ni eta mundu berri bat ireki zitzaion Igartubeitiko mutikoari uda hartan», kontatu zuen geroago pasiotarrek Gabirian kokatu zireneko 100 urte bete zirenean idatzi zituen oroitzapenetan. Handik, ikasketek agindu bezala, pasiotarren ikastetxe guztiak

igaro zituen, harik eta, apaiz ordenatu baino lehentxeago, berak kontatu ohi zuen bezala, egun berean pasiotar apaizgai multzo batek fraidetza utzi zuen arte. Urte horietan zaletu zen, seminarioko barne-giroak lagunduta, euskal gauzetara eta literaturara eta hantxe egin zituen orobat, gero bere bizitzan izango zuen lanbide nagusiko, itzulpengintzako lehenengo urratsak ere; hantxe hasi zen hizkuntzak ikasten eta hizkuntzetara zaletzen, eta han egin zuen, hain zuzen ere, hamahiru-hamalau urterekin, literatura-liburu baten lehenengo itzulpena: Charles Dickensen *Gabon kanta bat*.

Hamar urte horiek ez ziren joan, ordea, inguruan ere, euskal gizartean eta euskarari zegozkionetan, aldaketa handiak ekarri gabe.

Gizartean, gizartearen egitura oso aldatu zelako, industrializazio azkarraren ondorioz, hiri- edo kale-giroa Euskal Herriaren ia bazter guztietara zabaldu zelako; immigrazio masiboak gizarte-egitura aldatu zuelako, eta politikan ere, frankismoa bere hasierako bortizkeriatik ahultzen ari zelako eta etorkizun laburra sumatzen zitzaiolako.

Euskararen egoerari zegokionez ere aldaketa handiak ari ziren gertatzen, batetik gerra osteko lehen idazleen belaunaldia iraungitzen ari zelako, Euskaltzaindiak euskararen batasunerako bidean urrats erabakigarriak egin zituelako, eta euskalgintzan lanean hasia zen belaunaldi berriak Euskaltzaindiak erakutsi bidetik irmo jarraitzeko eta euskarari zegokion guztia garaiak eskatzen zuen modernotasunean txertatzeko asmo sendoa erakusten zuelako.

Euskal Herriko garrantzi handiko zenbait instituzio ere euskalduntzen hasiak ziren, edo euskara tokitxo bat hartzen hasia zen gutxienez haietan. Batzuk baino ez aipatzearren, Elizan hizkuntzei zegokionez ere aldaketa handiak ekarri zituen Vatikanoko II. Kontzilioak. Irakaskuntzan, ikastolak zabaltzen eta ugaltzen hasiak ziren. Helduen euskalduntze- eta alfabetatze-mugimenduak ere indarra hartzen ari ziren. Hedabideetan ere geroz eta handiagoa zen euskararen presentzia: euskara hutsean argitaratzen ziren aldizkariak, besteren artean.

Hitz batean, bazirudien euskarak geroz eta leku zabalagoa hartu behar zuela euskal gizartearen bizitzan. Baina, hala eta guztiz ere, kontzientzia zabala zegoen euskararen egoera aski larria, oso ere larria zela, eta buru-belarri ekin behar zitzaiola aurrerabidea zabaltzeko lanari. Horretarako, planteamendu orokor baterako ezinbesteko eskakizunak ziren: euskararen egoera ahalik eta zehazkien ezagutzeaz

gainera, egoeraren diagnostikoa egitea; egoera horretan eragina zuten eragileak ezagutzea eta batzea; premiak detektatzea; irtenbideak bilatzea.

Xabier, bada, giro horretan murgildu zen euskalgintzan eta lehenengo mugida horren bidetik jarraitu zuen azkenera arte.

Deustuko Unibertsitatean Filosofia eta Letrak ikasketak bukatu ondoren, euskara eta euskal literatura irakasle hasi zen, euskaltzale-belaunaldi horretako beste partaide asko bezala. 70eko hamarkada inguruko urteetan gaude. Xabierrek lan handia egin zuen euskarazko irakurgaiak eta testuliburuak sortzen eta itzultzen, Desclée de Brouwer, Cinsa argitaletxeekin. Luzera gabe Iker taldearen sortzaileetakoa izan zen, 1974an. Beste zenbait kiderekin batera *Saioka* euskarazko ikasliburuak ondu zituen, Bizkaiko eta Gipuzkoako Ikastolen Elkarteen babespean.

Hamarraldi horren erditik aurrera itzulpengintzaren irakaskuntzan lehenengo urratsak ematen hasi zen, ikastaroak antolatu eta haietan irakasle gisa parte hartuz batez ere. Arrasaten izan zen lehenengoa, 1976an, J.R. Etxebarria eta X. Kintanarekin batera. Ikastaldi berbera errepikatu zen gero Udako Euskal Unibertsitatean. Aipatzekoa da, orobat, 1977an Arantzazun Biblia osoa elizarteko ikuspegi batez euskara batura itzultzeko ikastaldian parte hartu zueneko ere, zalantzarik gabe nazioarteko itzulpen-ikasketen berrijakiteko balio izan ziona.

Bitartean, ordea, Francoren heriotzaren ondoren, Trantsizioa deitutako aldiarekin, Espainiako konstituzio berriarekin eta Autonomia Estatutuen ezartzearekin, Euskadiko eta Nafarroako agintaritza-erakundeak antolatzearekin, arras aldatu zen, oso denbora laburrean baina ez espero gabe, Hego Euskal Herriko gizartearen egoera. Gizarte-erakunde osoa, hari dagozkion instituzio guztiekin —irakaskuntza, administrazioak, gizarte-zerbitzuak, hedabideak...— hasi zen aldatzen eta, aldaketa horiekin, instituzio horietan guztietan ordu arte lekuri izan ez zuen euskarari lekua eman beharra eta, horrenbestez, euskara bera handik aurrera bete beharko zituen eginkizunetarako prestatu beharra etorri zen. Erakunde horiek, baina, ez ziren mutu izan une horretara arte eta euskarak itzulpenaren bidez baino ezin bete zezakeen —hasieran behintzat, hutsetik hasita bailitzan— erakunde haietan bete behar zuen lekua.

Une horretan, bada—1979. urtearen azken aldera—, beti ere etorkizunari ekimen-asmoz begira egoten zen pertsona batek deitu zion Xabierri, Juan San Martin jaunak, Euskaltzaindiko Jagon saileko buruak, erakunde honen izenean, Itzultzaile

Eskola bat sortzeko aurretikosten bat presta zezala eskatuz. Ez zen txantxetako gauza. Luis Villasantek, garai hartako euskaltzainburuak berak, urtebete goroago, 1980ko urriaren 6an, Itzultzaile Eskolaren zabaltzean, honela esan baitzuen: «Kuestioa da orain bapatean eta supituki bere gordinean azaldu zaigula itzulpenaren problema. Euskarari ofizialtasuna aitortu zaion unean, itzultzaileen eskea heldu da alde orotatik, eta ozta-ozta dago hainbeste eskeri erantzuterik. Itzultzaile guti dago eta gainera itzulpena bera nola egin behar den ez da argi ikusten. Zeregin honi erantzuteko eta oztopo hau gainditzeko, pentsatu du Euskaltzaindiak noraezekoa zela Itzultzaile Eskola hau sortzea».

Donostian aurkeztu zuen Xabierrek txosten hori 1980ko martxoaren 28an. Sarreran bertan aipatzen zuen ekimenaren zailtasuna: «Euskaltzaindiak Euskal Itzultzaileen Prestakuntzarako Eskola bat diseinatu eta antolatzeko eskabidea egin zigunean, berehalaxe jabetu ginen era honetako eginkizun batek berekin dituen zailtasun eta oztopoez. Nonbait egina eta taxutua dagoen zerbait besterik gabe gureratzea aski izango balitz, gaitz erdi litzateke, baina gure egoera bere alderdi guztiekin kontutan hartuz gero, garbi ikusten da guri komeni zaigun Itzultzaile Eskola batek arras berezia izan behar duela atzerrian aurki ditzakegunen aldean. Itzulpen-teoria liburuak, ikasplanak, eta era guztietako baliakizunak erabil ditzakegu esku artean, baina horiek guztiak gure premia eta egoerara egokitzeak hautakizun multzo ugari baten aurrez aurre jartzen gaitu».

Euskal Herrian, premia berriek eraginda, egiten zen era horretako lehenengo azterketa eta proposamena zenez, espero izatekoa zen bere planteamenduetan ere berrikuntzak ekartzea, eta halaxe gertatu zen, gertatu ere.

Lehenengo atal batean —hizkuntzalaritzari eta itzulpenari buruz diharduenean— nazioarteko ikerlarien artean azkenaldian agertzen ari diren proposamen eta ikuspegi berrien berri eman zuen. Ondoren, itzulpenari dagokionez funtsezkotzat jotzen zituen bi kontzeptu —leialtasuna eta baliokidetza— ikuspegi berri horien argitan azaltzen ahalegindu zen. Eta literaturazko testuen eta testu pragmatikoen itzulpenaz saio laburtxo bat egin ondoren, itzulpenari buruz aipatu irizpide berri horien arabera diharduten saioen bibliografia labur bat aurkeztu zuen. Bildu zuen bibliografia horrek ia balio sinbolikoa eta guzti du, 30 libururen egile-izenburuak zerrendatzen baititu itzulpengintzaren alderdi desberdinez. (Horiek izan ziren, gerora ehundik gora liburu eta hainbat aldizkari izan zituen Martuteneko Itzultzaile Eskolako liburutegiaren lehenengo oinarria).

Bibliografia proposamen horren esanahia neurtzeko, kontuan hartu behar da txosten horretarako garai hartan lanean ziharduten itzultzaileen artean Xabierrek berak egindako inkestan itzultzaileen prestakuntzaz esaten dena. 30 erantzun jaso ahal izan zituen bidalitako inkestetarik. Honelaxe dio berak: «Hogeita seik (% 86,6) erabat prestakuntza pertsonal edo autodidakta bati jarraiki zaizkiola erantzuten dute. Lau (% 13,3) dira ikastaldiez ere baliatu direla diotenak. Itzulpen-teoriari buruz ezagutzen duten bibliografia eskatzean honako autoreak agertu ziren: G. Mounin (3 aldiz), Nida-Taber (1), Alonso-Zorro (1), Octavio Paz (1), Carlo Buzzeti (1)».

Ondoren, Europako eta Amerikako zenbait unibertsitatetako itzulpengintzarako ikasketa-programak aztertu ondoren —Geneva eta Mainzekoak ikertu zituen xeheki—, programa horiek gure arteko egoerara zenbateraino egokitu daitezkeen eta inkestari erantzun diotenek zer eskatuko luketen ere azterturik, Eskolaren egitarau-aurreikuspen bat proposatu zuen: ikasgaiak, ikasturtearen antolamendua, ikastaroak, bibliografia eta abar.

Bistan da, Xabier Mendigurenek aurreproiektu honetan aurkeztu zuen ikasketa-plana, bai ikasturte osorakoa bai ikastaldi laburretarakoa, itzultzaile profesionalak prestatzeko edo dagoeneko itzultzaile zirenei birziklatzeko ikastaroak eskaintzeko taxutua dela. Geroago, luzera gabe ordea, Eskolaren martxak berak eta itzulpengintzari buruz nazioartean egiten ari ziren ikerketen ezagutzak ikuspegi hori arras zabaltzera bultzatu zituen Itzultzaile Eskolako ikasleak eta irakasleak.

Hain zuzen ere, Itzultzaile Eskolan ohiko gogoeta zen: euskalgintzan diharduten pertsona guztiak, eta euskal hiztun guztiak edo ia-ia guztiak, itzulpen-egoeran —itzulpen esplizituzko edo inplizituzko egoeran, inguruko hizkuntza ongi finkatu batean jasotako informazioa euskaraz eman beharrean— baitaude egunean hainbat aldiz, komeniko litzateke halakoari —euskalgintzan diharduenari behintzat— itzulpen-esperientziak eskain dezakeen tresneria edo prestamen pixka bat iritsaraztea.

Koldo Mixelena gogoratuak ere aipatu zuen horrek ekar lezakeen arriskua («Asaba zaharren baratza», EGAN, 1960 (3-6): 121-134): «Herri oso bat itzultzaile bihurtzeak baditu bere arriskuak, ongi agerikoak gainera. Ez da hizkuntza bere buruaren jabe, besteren mirabe baizik: besteren hitzak, esaerak eta legeak dauzka beti gogoan haiei nola egokituko zaien asma beharrez».

Geroztik euskal idazle batek baino gehiagok planteatu izan du gai hori. Modu dotorean, adibide esanguratsuak eskainiz eta ikuspegi askotatik aztertuta planteatu zuen, esate baterako, Bernardo Atxaga jaunak, 2017ko otsailaren 22an Bilbon eman zuen eta geroztik aski kate luzea ekarri zuen *Itzulpena kristalezko zubi bat da* hitzaldi sonatuan. Hemendixe eskertu nahi diot, bide batez.

Historiaren harira itzuliz, dossier-aurreproiektua aurkeztu eta berehala eman zuen Euskaltzaindiak ontzat Itzultzaile Eskola sortzea eta urte berean, 1980ko udazkenean ireki zituen ateak, Donostiako Aurrezki Kutxa Muzizipalak behin-behingo Arbideko Dorreetan utzi zizkion geletan. Lehenengo urtean Euskaltzaindiak izan zuen Eskolaren titularitatea, eta hurrengo urtean eratu berria zen Eusko Jaurlaritzaren esku geratu zen. Hamar urtez iraun zuen, behin ere erabat egituratu gabe, harik eta egoera ekonomiko geroz eta larriagoak, eskaintzen zuen irakaskuntza modu egokian arautzeko ezintasunak itorik, ateak itxi zituen arte.

Itzultzaile Eskola abiatu zen udazken horretan bertan, Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak Irrati Telebista Eskola abiarazi zuen Donostiako Prim kalean. Xabier Mendiguren hizkuntz aholkulari eta itzulpen-eskoletako arduraduna izan zen, telebistan arituko ziren eta telebistarako lan egingo zuten gainerako profesionalak (bikoizleak, aurkezleak, esatariak...) prestatzeko lanetan. 1982ko abenduaren 31n, Karlos Garaikoetxearen Urtezaharreko hitzaldiarekin hasi zen emititzen.

Bien bitartean, goian aipatu dudan itzulpengintzari buruzko nazioarteko ikerketak eta argitalpenak arras ugaltzen ari ziren. Adibide bat jartzeko, Alacanteko Unibertsitatearen itzulpengintzari eta interpretazioari buruzko bibliografiaren BITRA datu-baseak erakusten du oso ondo nola indartu zen urte horietan itzulpengintzari buruzko ikerketa mundu osoan: 1950era arte 15 doktore-tesi argitaratu ziren munduan itzulpengintzari buruz. Hurrengo hamarkadan, 13. Hurrengoan, 18. Eta bat-batean, 1971-1980. urte bitarteko hamarkadan, Itzultzaile Eskolak iraun zuen aldiarekin bateratsu, ia hazkunde geometriko batez hasi ziren ugaltzen. Hala, hamarkada horretan 69, eta hurrengoetan, gaur arte: 205, 608, 1.222, 1.555. Itzulpengintzari buruzko 3.705 doktore-tesi metatu dira BITRA datu-basean.

[OHARRA: Hemendik aurrera Eskola edo Itzultzaile Eskola aipatzen den guztietan, eskola horretan lanean ziharduen taldea behar da ulertu, ekimen kolektibo moduan, bertako zuzendari Xabier Mendiguren zela, noski].

Ez da erraza ikerketa-olde hori guztia eskuratu eta prozesatzea, ezinezkoa. Eskolak, irakasleek batez ere, baina baita ikasleek ere, mintegi baten itxura hartu zuten berehala; zenbait urtez iraun zuen mintegia irakasleentzat, oldeka iristen hasi zen nazioarteko gogoeta barneratu, geurera egokitu eta gogoetagai erabiltzeko. Une batean, espero izatekoa zen bezala, itzulpengintzari zegokionez nazioartean egiten ziren ekarpen horiek eta Eskolatik bertatik egin zitezkeenak euskal itzultzaileen artean —irakasleen, ikasleen eta profesionalen artean— zabaltzeko, aldizkari bat argitaratzeko erabakia hartu zen: *Senez*, gaur egun ere argitaratuz jarraitzen duena. 1984an argitaratu zen lehenengo alea. Zalantzarik ez dago eragintxoan izan zuela, eta duela oraindik ere, euskal itzultzaileen artean.

Bi datu edo anekdotak argitu dezakete zer esan nahi izan zuen aldizkari horren argitalpenak: 1986an inkesta bat egin nuen zenbait euskal itzultzailearen artean, Eskola sortu aurretik Xabierrek egin zuenaren antzekoa, itzultzaileen egoeraz, prestakuntzaz eta beste zenbait gairi buruz. (86 itzultzailek erantzun zidaten). Erantzuleen % 54 autodidaktak ziren oraindik. Itzulpen-teoriazko ezagupenak zein autoretatik ikasi zituzten jakiteko, galdera irekia zen. % 72k erantzun zuen; erantzun zutenetatik, % 22ak ez zuen zehaztu liburu edo autorerik («bat ere ez», «oso gutxi», «gutxi», «batzuk», «hainbat», «asko» izan ziren multzo horren erantzunak). Gainerako % 78aren barruan, gehien aipatu ziren liburu edo aldizkariaren artean lehenengoa *Senez* berau zen (% 62), eta ondoren Itzultzaile Eskolan argitaratutakoak (% 43). Horien ondoren, G. Mounin, García-Yebra, Vinay-Darbelnet, HAAE-IVAPek argitaratzen zuen *Administrazioa euskaraz* aldizkaria, *Meta*, *Babel*, *Traduire* aldizkariak, Vilen Komissarov, Jean Delisle, Alfred Malblanc, Carlo Buzzetti, Jean Maillot, Ernesto Zierer, Gerardo Vazquez-Ayora, Danica Seleskovitch, Nicholas Fleisher, Alexander Ljudskanov, Peter Neumark, Octavio Paz...

Beste alde batetik, pasadizo moduan, hauxe konta dezadan: 1989ko maiatzean, Valenciako Unibertsitateko Frantses eta Italiar Filologiako Departamentuak jardunaldi batzuk antolatu zituen: Primer Coloquio Internacional de Traductología. Itzultzaile euskaldun banaka batzuk ere joan ziren, Martuteneko Itzultzaile Eskolatik, Gipuzkoako Foru Aldunditik eta EIZIETik. Azkeneko hitzaldia, hitzaldi magistrala, Leongo Unibertsitateko J.C. Santoyo irakasleak eman zuen: «Los estudios de traducción en España: estado de la cuestión». J.C. Santoyo ezaguna da itzulpenaren munduan idatzi dituen liburu interesgarriengatik: *El delito de traducir*, zinez gomendatzen dizuedana, besteak beste. Espainian itzulpengintzari buruz ikertzen eta argitaratzen zenaz jardun zuen gehienbat, eta besteren artean honakoa

esan zuen: «Los que más escriben hoy día en España sobre la traducción son los de la revista *Senez*, de los que alguno está presente aquí. No sabemos muy bien qué es lo que dicen, porque lo escriben todo en euskera, con algunos breves resúmenes en castellano e inglés».

Eguneroko ikasketa formalez gaindiko ikastaroak 1982an hasi ziren Itzultzaile Eskolan. 50 ordu inguruko ikastaroak antolatu ziren UZEIrekin batera. Aldi beretsuan IRALEREkin ere izan zuen lankidetzat. Ikastaro horiek euskal itzultzaileen lehenengo topaguneak izan ziren, ikasteko eta ezagutzak partekatzeko aukera izatez gainera. Horietan parte hartzen zuten itzultzaileen aldetik maiz jaso izan zen eskakizun bat, itzultzaileak nolabait berentzat pentsatutako egitura baten barruan antolatu beharra izan zen, eta hala, eskari horiek gogoan hartuz eta Espainian ezagutzen ziren beste itzultzaile-elkarteen ereduari jarraituz —Espainiako APETI (Asociación Profesional Española de Traductores e Intérpretes), Galiziako ATG (Asociación de Traductores Galegos) eta Kataluniako APTC/LC (Associació Professional de Traductors, Intèrprets i Correctors de Llengua Catalana)—, Itzultzaile Eskolak «euskal itzultzaileak eta beren lanak gizartean aintzat har zitezen lan egingo zuen eta talde horren interes profesionalak babestuko zituen» elkarte bat antolatzeko lanari ekin zion 1987an, elkartearen beraren orri berriemaileak dioen bezala. Elkarte hori, denok ezagutzen duzue, 1988an eratu zen itzultzaile multzo zabal bat bilduta. 60 bazkide inguru zituen une hartan; gaur egun 365 ditu. Helburuok zituen, sortu zeneko agirian esaten denez:

- a) Euskal itzultzaileei babes juridikoa eman eta lan baldintzak hobetzen saiatu.
- b) Bai euskarara, bai euskaratik egiten diren itzulpenen kalitatea zaindu.
- c) Euskarara era guztietako lanak itzul daitezen lan egin.
- d) Itzultzaileen formazioa hobetu, etab.».

Elkarte horren ardurapean dago orain lehen aipatu dudana *Senez* aldizkaria.

Gerora garrantzi handia izango zuen Eskolaren beste ekimen bat «Munduko literatura eta pentsamenduzko ondarea euskarara itzultzeko plangintza baterako oinarriak» proiektua izan zen, 1988ko azaroan aurkeztua. Bi iturburutatik zetorren proiektu horretarako inspirazioa:



Bat, UNESCOren Munduko Literatura Lan Esanguratsuak bildumatik, 1948an hasi eta 2005ean amaitu zena. Munduko literaturako 1.060 obra nagusi argitaratu zituen. Fernando Aínsa Amigues UNESCOren argitalpen-zuzendariaren, aipatu bildumaren zuzendariaren aholkuei jarraituz prestatu zen Eskolaren proiektu hori.

Bi, Galiziako ATG itzultzaile-elkartea une hartan prestatzen ari zen Biblioteca Virtual da Literatura Universal en Galego egitasmotik.

Bi sailetan zegoen banatuta Eskolaren proiektu hura, bi azpiproiektu bezala:

I. Literatur Obren Zerrenda.

II. Pentsamenduzko Obren Zerrenda.

Gerora bitan banatu zen: lehenengoa gaur egun EIZIEk kudeatzen duen Literatura Unibertsala egitasmoa da, eta bigarrena Pentsamenduaren Klasikoak izenekoa, BBV Fundazioak (gero BBVA), Bizkaiko, Gipuzkoako eta Arabako Kutxek, Euskal Herriko Unibertsitateak eta Deustuko Unibertsitateak eratutako elkarteak kudeatua. Aldi batez Xabier bera izan zen bilduma horren zuzendari teknikoa. 130 liburu argitaratu ondoren 2010. urtean amaitutzat emana. Egia da, hala ere, Eskolaren proiektu hartan proposatzen ziren 97 egileren literaturako 222 obretatik eta pentsamenduzko 98 egileren 163etatik, (azken hauetatik batez ere) asko daudela oraindik ere itzuli gabe, eta baita idazle horietako batzuk, garai hartan boladan zeuden arren, geroztik ahaztu samar daudela ere.

Eskolari dagokionez, hasierako urteetako ametsak zapuatzuz joan ziren azkenaldirako, era askotako arrazoiengatik. Batetik eskola-bikoizketak gertatzen hasi zirelako. Martuteneko Itzultzaile Eskola / HAEEk Gasteizen sortu zuen ALAIE (Administrazioko eta Lege Arloko Itzulpen Eskola). Beste alde batetik, eskola horiek ematen zituzten tituluak ezin homologa zitezkeelako garai hartako inongo ikasketa arauturekin, eta bazirudielako, gainera, Euskal Herriko Unibertsitateak oso denbora gutxiren buruan jarriko zuela martxan Itzulpengintza eta Interpretaritza Lizentziatura, azkenean 2000-2001 ikasturtea arte sortuko ez zena. Arrazoi hau berau Eskolaren estatusa apaltzeko arrazoiak ere izan zen, eta beste horrenbestez erakunde publikoen aldetiko finantzaketa urritzea, 1985eko Euskadiko gobernu-aldaketaren ondoren, horrek ekarriko zituen ondorioekin: krisi ekonomikoa, zorra, azken bi urteetan irakasleak bi lagun izateraino urritzea eta ikasketa-programa beste horrenbestean aldatzea. Eta, azkenean, itxi egitean. Itzultzaile Eskolen desagertzeak utzitako hutsunea, hala ere, Gasteizko Filologia

Fakultatean ematen hasi zen itzulpengintza-masterrak bete zuen, nolabait, hasieran. Master horretan ere parte hartu zuten Martuteneko Itzultzaile Eskolako irakasle ohiek.

Eta hortxe bukatu zen Xabier Mendiguren Bereziartuk Itzultzaile Eskolan egin zuen ibilbidea.

Ez, ordea itzulpengintzaren eta idazkuntzan egin zuena. 1992an, Julia Marín Arteaga andrearekin batera Itzulidatz lantaldea sortu zuen. Irakasle, itzultzaile eta idazle ugari trebatu da lantalde horrek banatutako ikastaroetan idatzizko komunikazioan. Eta hainbat lankide izan ditu partaide, orobat. Metodoari, eduki gehienei, iraupenei begiratzen bazaie, Martuteneko Itzultzaile Eskolak eman ohi zituen ikastaroen oso antzekoak ziren. Idazkuntza soilari leku gehiago ematen zitzaien haietan baino, baina itzulpenak eta itzulpen-irizpideek berebiziko garrantzia zuten hauetan ere, lantaldeko kideak oso barneraturik baitzuten euskarak bizi zuen egoeran idazkuntzaren parterik handiena itzulpen-egoeran gertatzen zela, itzulpen hutsa ez bazen, eta itzulpengintzak ematen dituen ikuspegiak oso kontuan hartzekoak zirela beti-beti horrelako egoera batean.

Xabier Mendiguren eta Julia Marínez gainera, Mila Garmendia, Lorea Arrieta, Karlos del Olmo, Patxi Petrarena eta Joxemi Hernándezek parte hartu zuten 1993etik 2010era bitartean eman zituzten 209 ikastaroetan: 8.330 ordu eta 2.913 ikasle, guztira. Araua, Estiloa, Idazkuntza, Itzulpengintza, Puntuazioa, Argitasuna, Kalitatea, Ahoskera izan ohi ziren ikastaroetako gaiak. Julia Marínek berak labur eta argi esan izan duen bezala: «Xabierrek ereindako haziak 30 urtean eman dute fruitua».

Geroztik, eta lan horiek baztertu gabe, ordu arteko jarduerak zabalduetako ikuspegiaren barruan, lehenik *Egunkaria* sortzeko lantaldean aritu zen, ondoren Euskararen Unibertsoa izeneko mugimenduan jardun eta gero Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseilua, 2020tik aurrera Euskalgintzaren Kontseilua izenez ezaguna, sortu eta antolatzeko lanei ekin zien, beste hainbat lankiderekin batera.

1997ko abenduaren 6an aurkeztu zen Durangon Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseilua. Euskarak erabilera alor guztietan zituen arazoei aurre egiteko jaio zen Kontseilua, euskarak garapen osoa izan zezan lortzeko herri-ekimen bezala. Horretarako, barne- eta kanpo-indarrak euskararen aldeko prozesu zabalean inplikarazi nahian, Euskal Herriko gizarte-eragile guztien artean banatu nahi zuen euskara normalizatzearen protagonismoa, lankidetza dinamika berri bat

sustatuz eta gizarte-eragile nagusiak euskararen normalizazioaren alde bultzatuz. Euskaigintzaren koordinazio- eta eragin-tresna gisa sortu zen, beraz, Kontseilua.

Xabier, lehenengo biltzarrean aho batez idazkari nagusi izendaturik, 2010. urtea arte egon zen kargu horretan. Urte horietan hainbat eta hainbat ekimen bideratu zituen Kontseiluak. Bai Euskarari kanpaina, Bai Euskarari Akordioak, Plan Estrategikoa egitasmoa gauzatzeko diru-bilketak, Bai Euskarari Ziurtagiriak, Hizkuntz Eskubideen Behatokia, Euskaraz Bizi Nahi Dut dinamika, Lan Mundua Euskalduntzeko Adierazpena...

Xabierrek urrutira begiratzeko zuen gaitasuna, pertsonak eta erakundeak elkartzeko zuen trebezia eta jendea martxan jartzeko zuen esku ona nabarmendu dute Euskaigintzaren Kontseiluan lankide izan zituen askok. Xabierrek berak esana baitzuen behin baino gehiagotan: «Hurbiltze lan bat egin beharra dago. Badirudi norgehiagokan gabiltzala, batzuen interesa besteei kontrajarria balitz bezala. Hori argitu eta garbitu beharra dago».

Azkenik, aurreko konpromiso horiek guztiak baztertu gabe, 2012an sortu zen Euskal Herria 11 Kolore (EH 11 Kolore) herri-ekimenean ere partaide aritu zen. Ekimen horrek Euskal Herrian bizi diren jatorri anitzeko herritarren artean zubiak eraikitzea eta elkar laguntzea du helburua, horretarako, euskara eta euskal kultura lokarritzat harturik. Hala bada, zehatzago, euskal populazioaren jatorri aniztasuna kontuan hartuta, honako helburu hauek ditu: Euskal Herriko herritar guztien eskubideen, betebeharren eta aukeren berdintasuna defenditzea; euskal gizartearen kultura-aniztasuna babestea eta sustatzea; jatorri askotako euskal herritarren arteko topaketako, elkarrekintzako eta elkarlaneko esparruen alde egitea; eta gogoeta, elkarriketa eta etengabeko eztabaida bultzatzea euskal gizarte osoan. Ekimen horren bozeramaile izan zen biziak iraun zion artean.

Esker bereziak eman behar dizkiet, orobat, Koro Navarro, Aintzane Atela, Mila Garmendia, Arantzazu Royo, Joanmari Larrarte eta Julia Maríni saio honetarako egin dizkidaten iradokizunengatik.

*Josu Zabaleta*